

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за придобиване на научна степен „ДОКТОР” по научна специалност 05.12.01 „Организация и управление на въоръжените сили”

Автор на дисертационния труд: капитан II ранг Никола Людмилов СТОЯНОВ

Тема на дисертационния труд: СИМУЛАЦИОННИ МОДЕЛИ В СИСТЕМАТА НА ТАКТИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА ОФИЦЕРИ ОТ ВМС

Изготвил становището: доцент доктор Петър Христов ДЕРЕЛИЕВ

1. Актуалността на разработвания в дисертационния труд проблем за използване на симулационни модели в процеса на тактическата подготовка на морските офицери се определя от изключително важното научно и научно-приложно значение за протичащите във ВМС трансформационни процеси, осигуряващи им достатъчно ефективни и ефикасни оперативни способности, базирани на новите информационно-комуникационните технологии. В момента е налице ескалиращо противоречие между - от една страна, растящите възможности на съвременните военноморски платформи и техните оръжейни системи и от друга - повишаване на изискванията към качеството на подготовката във ВМС в условията на постоянно ограничаване на ресурсите, необходими за нейното осигуряване. Това противоречие поражда необходимостта от организиране и провеждане на такава подготовка във ВМС, която да осигурява придобиване на оперативни способности, гарантиращи реализирането на техните мисии.

Практиката на модерната тактическа подготовка показва, че използването на новите информационно-комуникационните технологии в съчетание с подходящи модели и симулации, става единствената алтернатива, осигуряваща възможност за пълноценно отработване на тактиката на основните военноморски платформи в условията на непрекъснато нарастващи ограничения (финансови, оперативни, правни и т.н.), които съпровождат процеса на подготовката на ВМС. Степента и мащаба на актуалността на научния проблем се доказва чрез научноизследователските задачи, успешно решени в дисертацията. Те напълно съответстват на новите мисии на ВМС, изискващи различен тип подготовка, адекватна на съвременните реалности и свързаните с тях заплахи за сигурността.

2. Докторантът познава задълбочено състоянието на проблема, свързан с теорията и практиката на симулациите и използването на необходимите за тях инструменти, базирани на информационно-логически симулационни модели, чрез които се решават важни задачи на тактическата подготовка на офицерите от ВМС. Проявявайки творчество и прилагайки оригинални подходи, той е успял да анализира разнообразни литературни източници, да разкрие важна тенденция в развитието на военното изкуство и да разработи един изключително важен за неговите теория и практика проблем. Трябва да се отбележи, че това става в условията на информационен дефицит, обясняван с резонни причини като тайна, ограничени финансови възможности и позициониране на очерталото се предметно поле на изследването в едно неизследвано интердисциплинарно пространство. Анализът на текущото състояние в използването на моделирането и симулациите във ВМС на Р. България, показва липсата на целенасочени усилия, следствие от отсъствието на единни стандарти, доктрини, директиви, дългосрочни планове и програми за развитие на използването на модерни симулатори в процеса на подготовката на силите.

3. Избраната методика на изследването осигурява постигането на поставената цел и решаване задачите на дисертационния труд. В основата ѝ сполучливо се прилага системния подход. За решаване на отделните изследователски задачи умело са използвани:

- общонаучните методи – формална логика, анализ, синтез, сравнение, обобщение и др.
- статистическите методи за обработване и анализ на събраните емпирични данни и моделирането като метод за разработване на информационно-логически модели на разпределена симулация.

Прави много добро впечатление умелото научно ръководство на доц. Кожухаров, чиито заслуги за методологически правилната постановка на научноизследователските задачи и последващото им решаване са безспорни.

4. Приноси на дисертационния труд. В много голяма степен докторантът се доближава до обосноваване на липсващата досега теоретична концептуална рамка, която да осигури правилно използване на моделирането и симулациите в тактическата подготовка на офицерите от ВМС, като основен трансформиращ фактор за цялостно повишаване ефективността в подготовката на силите. За първи път е формулиран и обосноваван нов научен проблем във ВМС. Характерът и същността на приносите на дисертационния труд се изразяват в следното:

- по научните приноси, свързани с моделирането и симулациите - аргументирано обосновава целесъобразността от тяхното използване в подготовка на ВМС; убедително доказва безспорните им предимствата, гарантиращи провеждането на

ефективна и ефикасна подготовка; в много голяма степен изяснява съществуващите организационни проблеми при използването им в процеса на подготовката; разкрива някои от техническите и стандартизационните противоречия, влияещи негативно на пълноценното им използване в процеса на подготовката на ВМС;

- по научно-приложните приноси, свързани с дефинирането на категорията „информационно-логически симулационен модел“ за нуждите на провежданото изследване. Ако тази идея бе по-добре онагледена и по-подробно развита, цялата работа би имала много важно методологическо значение за цялото военно изкуство. Що се отнася до другите „... формулирани термини и категории, свързани с използването на М&С ...“ съветвам авторът да бъде по-внимателен, т.к. реалистичната задача е ние да се адаптираме към утвърждаващата се терминологична система в ЕС и НАТО, а не да обосноваваме и развиваме нова такава. В този смисъл не приемам опита да се узакони стария термин „тренажор“ вместо утвърдения в ЕС и НАТО „симулатор за подготовка на оператори“. Такъв подход само затруднява комуникацията;
- по приложни приноси - на базата на предложените информационно-логически модели и с използване като платформа на широко разпространен игрови симулатор, във ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ е създаден Военноморски тактически симулатор, който вече осигурява фактически ефективна и ефикасна тактическа подготовка на офицерите от ВМС. След допълване на софтуера му, този симулатор може да се превърне в лаборатория за сериозна НИРД във ВМС. Всичко това е в пълно съответствие с идеята за интелигентна отбрана.

5. Резултатите от дисертационния труд вече са приложени в практиката на тактическата подготовка на курсантите и офицерите от ВМС чрез изграждането и започналото интензивно използване на Военноморския тактически симулатор в катедра „ОУТПВМС“. Фактът на неговото създаване е безпрецедентен случай при разработване във ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ на дисертационен труд по научната специалност „Организация и управление на въоръжените сили“, което е най-важното доказателство за значимостта на постигнатите резултати от проведеното изследване.

6. Мотивирани препоръки за бъдещо използване на научните и научно-приложните приноси, които в голяма степен ще компенсират някои от разгледаните в дисертацията недостатъци на подобни симулатори и ще повишат значително възможностите на Военноморския тактически симулатор на катедра „ОУТПВМС“ (който трябва да поучи по-кратко и запомнящо се име, облекчаващо комуникацията в ежедневието):

- да приключи докрай работата, необходима за превръщането му в напълно завършен продукт, чрез усъвършенстване на методиката за неговото използване;
- разработване на механизъм за събиране на информация в хода на компютърно подпомаганите форми за оценка анализ на постигнатите резултати в хода на тактическата подготовка на офицерите от ВМС;
- създаване на ясна система от количествени и качествени критерии за оценяване на резултатите, постигнати при използване на симулатори в тактическата подготовка на офицерите от ВМС;
- формиране на единни национални технически и процедурни стандарти за използване на моделирането и симулациите в хода на тактическата подготовка на офицерите от ВМС;
- създаване на визия за съвместно използване на всички симулатори във ВВМУ за целите на подготовката на ВМС;
- включване на проблематиката на моделирането и симулациите в учебните програми на слушатели и курсанти, а защо не и създаване на нова специализация или дори магистърска програма, с които да се попълни дефицита от специалисти в тази перспективна теоретична и приложна област.

7. Други въпроси, по които рецензентът счита, че следва да вземе отношение. Те произтичат от някои недостатъци, без които дисертацията би била много по-полезна и за които вероятно известен "принос" има и научния ръководител. Тези недостатъци не оказват съществено влияние върху общия резултат от нея, но трябва да се посочат, за да не бъдат допускани в предстоящата научна кариера на докторанта. Някои от тях са:

- съзнателния стремеж да се избягва използването и позоваването на класифицирани източници. За дисертация по научна специалност „Организация и управление на въоръжените сили” и особено за една такава сравнително сложна и противоречива област каквато са моделирането и симулациите, това е недопустимо. Още повече, че достъпа до подобна информация е ограничен и самата информация е недостатъчна, че няма много източници на български език, че предмета на изследването се характеризира с комплексна интердисциплинарност. Наистина подхода да се използва информация, адресирана към бизнес-организациите, заслужава адмирации, т.к. той е в пълно съзвучие с идеята за интелигентна отбрана, но да се отказваме от овеществения опит в класифицираните публикации на НАТО и на ВС на САЩ е

просто необяснимо. Има и други, които дават рамката, с която един НАТО-офицер би трябвало задължително да се съобрази;

- вярно е, че в момента има терминологичен хаос в областта на моделирането и симулациите, но с някои подходи предлагани от докторанта за преодоляването му не мога да се съглася, т.к. има специализирани терминологични речници – например ААР-6 речниците в различните публикации, които периодически се обновяват. Проблемът е в некомпетентните им преводи, които допринасят за този хаос. Харесва ми великолепния сравнителен и контент анализ на термините „симулатор” и „тренажор”, но какво следва от него? Още по-голямо объркване и усложняване на комуникацията. Как ще се превежда „тренажор” на английски? Дори и в модерния руски език думата „тренажор” се превежда по-често като „симулятор” или „имитатор” отколкото като „тренажер”!;
- има разфокусиране в изследването – по декларираната цел то е съсредоточено в системата на тактическата подготовка на офицерите от ВМС, а на моменти необосновано се прескачат границите ѝ.

8. Като имам предвид изложеното, предлагам на капитан II ранг Никола Людмилов СТОЯНОВ да бъде допуснат пред журито за получаване на образователната и научна степен „доктор” по научната специалност 05.12.01 „Организация и управление на въоръжените сили”.

РЕЦЕНЗЕНТ:

ДОЦЕНТ ДОКТОР

 ПЕТЪР ДЕРЕЛИЕВ

08 март 2013 г.
гр. Варна